QORTI KOSTITUZZJONALI

IMHALLFIN

S.T.O. PRIM IMHALLEF JOSEPH AZZOPARDI
ONOR. IMHALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
ONOR. IMHALLEF NOEL CUSCHIERI

Seduta ta' nhar il-Gimgha 5 ta' Ottubru 2018

Numru 5

Rikors numru 22/17 MCH

Emanuela Caruana armla minn Emanuel; u
Joseph Caruana, Maria Assunta sive Marcelle Agius,
Maria Dolores Sheridan, Savior Peter Caruana ulied il-mejjet
Emanuel Caruana u l-imsemmija Emanuela Caruana

v.

Tabib Principali tal-Gvern (Sahha Pubblika);
Avukat Generali

Il-Qorti:

Preliminari

1. Dan huwa appell maghmul mir-rikorrenti mis-sentenza moghtija fit-22 ta' Frar, 2018, [is-sentenza appellata] mill-Prim'Awla tal-Qorti Civili

fil-kompetenza kostituzzjonali taghha [l-ewwel Qorti], li permezz taghha dik il-Qorti filwaqt illi laqghet it-talbiet tar-rikorrenti u sabet li kien hemm lezjoni tal-Artikolu 2 tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet u Libertajiet Fondamentali tal-Bniedem [il-Konvenzjoni] u tal-Artikolu 33 tal-Kostituzzjoni ta' Malta [il-Kostituzzjoni], illikwidat favur ir-rikorrenti kumpens ta' €12,000 li ghandu jinqasam ugwalment bejn ir-rikorrenti u li ghandu jithallas *in solidum* bejn l-intimati, bl-ispejjez jithallsu mill-intimati wkoll in solidum bejniethom.

<u>Mertu</u>

2. Illi r-rikorrenti bhala armla u eredi ta' Emanuel Caruana li miet fil-5 ta' Settembru 2005 tal-eta` ta' 71 sena, fethu dawn il-proceduri biex jiksbu dikjarazzjoni illi d-drittijiet fondamentali taghhom taht l-Artikolu 2 u l-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni u tal-Artikolu 33 tal-Kostituzzjoni, gew lezi meta l-espozizzjoni ghal zmien twil ghal ammonti kopjuzi ta' asbestos fil-kors tal-impieg tieghu mall-Malta Drydocks mill-1959 sal-1995, wassal ghall-mewt tal-imsemmi Emanuel Caruana kagun tà *Malignant Mesothelioma*.

3. Fir-rikors promotur taghhom ir-rikorrenti ghamlu s-segwenti talbiet relevanti ghal dan l-appell odjern:-

> "Tikkwantifika kumpens xieraq bhala rimedju ghal ksur tad-drittijiet fuq indikati jew liema minnhom fil-konfront tar-rikorrenti individwalment."

4. Fir-risposta taghhom, l-intimati, *inter alia*, cahdu li kien hemm ksur tad-drittijiet protetti mill-artikoli citati mir-rikorrenti.

Is-Sentenza Appellata

5. L-ewwel Qorti waslet ghad-decizjoni taghha wara li ghamlet is-segwenti konsiderazzjonijiet li qed jigu riprodotti testwalment:-

> "Stabbilit illi Emanuel Caruana miet probabilment kawza tal-kancer assocjat mal-espozizzjoni tieghu ghall-asbestos fi zmien li kien jahdem mat-tarzna, l-eredi tieghu cioe' wliedu kif ukoll martu li kienu vicin tieghu fil-mumenti l-aktar difficli ta'hajtu cioe' l-ahhar qabel ma miet batew is-sofferenza ta' mart u wlied li jaraw lill missierhom ibati fl-ahhar ta' hajtu minn marda li originat mill-materjal uzat fil-post tax-xoghol tieghu. Il-Qorti tqis lid an mhux kaz fejn id-dikjarazzjoni ta' lezjoni hi rimedju sufficjenti. Il-Qorti tqis illi f'dan il-kaz ghandhom jinghataw danni non pekunjarji ghas-sofferenza lill-eredi. Il-Qorti taghmel riferenza ghaz-zewg sentenzi Maltin gia msemmija aktar il-fuq cioe dak ta' Spiteri u Farrugia u l-kumpens hemm likwidat. Il-Qorti tqis li f'dan il-kaz hemm differenza sostanzjali mill-kawzi l-ohra cioe t-trapass ta' zmien bejn meta Emanuel Caruana irtira u meta jidher pruvat lil-marda qerrieda qabdet mieghu cioe l-ahhar sena u nofs ta' hajtu. Fil-kawzi l-ohra l-eta tal-persuni milquta kienu fis-sittinijiet u ghalhekk ta' eta pjuttost zghira u f'perjodu fejn il-kapacita' lavorattiva u l-kontribuzzjoni familjari attiva kienet ghadha qawwija. Jigi rilevat ukoll illi Emanuel Caruana miet ta' 71 sena cioe ghaxar snin wara li irtira u ta' eta li qabzet is- 70 sena. Dawn il-fatturi jwasslu lil Qorti tikkonkludi illi l-kumpens non pekunjarju ghas-sofferenza subita bil-vjolazzjoni tad-dritt msemmi ghandu jkun ta' €12,000."

L-Appell

6. Ir-rikorrenti pprezentaw l-appell taghhom permezz ta' rikors datat 9 ta' Marzu, 2018, fejn talbu illi din il-Qorti sabiex, filwaqt li tikkonferma l-lezjoni riskontrata taht l-Artikolu 33 tal-Kostituzzjoni, "*tawmenta u takkorda lir-rikorrenti kumpens morali kumplessiv ta' mhux anqas minn €30,000.*"

7. L-aggravju taghhom fil-qosor jirrigwarda l-ammont ta' €12,000 likwidat mill-ewwel Qorti bhala danni morali ghall-ksur riskontrat fis-sentenza appellata, li r-rikorrenti jsostnu li huwa baxx wisq, anke b'referenza ghall-kumpens moghti f'kazijiet analogi, tant illi, skond huma, bid-decizjoni taghha l-ewwel Qorti ddiskriminat kontra r-rikorrenti f'dan ir-rigward.

8. B'risposta minnhom ipprezentata fit-23 ta' Marzu 2018, l-intimati kollettivament bejniethom wiegbu illi, filwaqt illi s-sentenza appellata hija gusta u timmerita konferma, l-appell tar-rikorrenti ghandu jigi michud ghar-ragunijiet imsemmija hemm, bl-ispejjez taz-zewg istanzi jkunu a kariku tal-istess intimati.

<u>L-Aggravju</u>

9. Qabel xejn hija opportuna l-osservazzjoni illi ma sar ebda appell dwar id-decizjoni tal-ewwel Qorti fejn sabet lezjoni tad-dritt tar-rikorrenti

taht l-Artikolu 33 tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 2 tal-Konvenzjoni, izda mhux taht l-Artikolu 8. Ghalhekk l-appell, u kwindi l-konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti, ser ikunu limitati ghall-aspett tal-quantum likwidat mill-ewwel Qorti in linea ta' kumpens ghall-ksur tal-imsemmija artikoli.

10. Ir-rikorrenti qeghdin isostnu li ma kellha ssir l-ebda diskriminazzjoni kontrihom f'dak li hu l-*quantum* tal-kumpens likwidat ghad-danni non-pekunjarji meta wiehed iqies il-quantum ta' kumpens likwidat fir-rigward ta' persuni ohra li kienu ressqu lment legali kumparabbli. Jissenjalaw li huma kienu ntavolaw il-proceduri odjerni wkoll taht il-principju *auctoritas rerum similiter judicatarum,* u hawn ghamlu referenza ghal sentenza tal-Qorti Kostituzzjonali tat-28 ta' Jannar, 2013, fl-ismijiet *Bonnici Stephen v. Avukat Generali.*

11. Huma ghamlu referenza wkoll ghas-sentenza tal-Qorti Ewropea fl-ismijiet **Brincat v. Malta** fejn tlett familjarji ta' vittma li kien miet kawza tal-asbestos inghataw danni non-pekunjarji ta' €30,000 kollettivament, kif ukoll ghas-sentenza din il-Qorti moghtija fil-31 ta' Jannar, 2017, fl-ismijiet **Mary Grace Farrugia et v. Tabib Principali tal-Gvern et** fejn ukoll kien inghata kumpens ta' €30,000 in linja mas-sentenza tal-Qorti Ewropea fuq citata.

12. Ir-rikorrenti jsostnu illi ghandu jkun hemm uniformita` fil-*quantum* ta' danni morali moghtija lill-vittmi u konsiderazzjonijiet legalment irrelevanti jew sahansitra arbitrarji, jistghu jwasslu biss ghal rizultat kaotiku.

13. L-intimati, biex jirribattu l-aggravju tar-rikorrenti dwar id-diskriminazzjoni li jallegaw li soffrew b'rizultat tad-decizjoni tal-ewwel Qorti fir-rigward tal-*quantum* tal-kumpens moghti lilhom, jibdew billi jghidu li kwalunkwe rimedju li jinghata mill-qrati jinghata b'konsiderazzjoni tal-fatti partikolari tal-kaz.

14. Ghalhekk, meta l-appellanti ghamlu referenza ghad-decizjoni tal-Qorti Ewropea fl-ismijiet **Brincat v. Malta**, huma naqsu milli jaghmlu referenza ghal l-fatti li ttiehdu in konsiderazzjoni minn dik il-Qorti sabiex waslet ghad-decizjoni taghha, u hawn l-intimati, filwaqt li ghamlu referenza ghall-fatt li wiehed mill-applikanti f'dawk il-proceduri kien miet ta' wiehed u sittin (61) sena meta kien ghadu qed jippratika l-impjieg tieghu, fil-kawza odjerna Emanuel Caruana miet fl-eta` ta' wiehed u sebghin (71) sena, jigifieri ghaxar snin wara li kien irtira mix-xoghol tieghu.

15. L-intimati jsostnu li tenut in konsiderazzjoni l-fatt (a) li l-kawza tal-mewt ta' Emanuel Caruana ma kienetx biss il-marda *Mesothelioma* u,

(b) tal-fattur tal-eta` tieghu, allura l-ammont ta' kumpens moghti kien wiehed gust u ekwu.

16. Fir-risposta taghhom l-intimati filwaqt li jaghmlu referenza ghal dak li jghidu r-rikorrenti li l-medja stabbilita mill-WHO ta' hajjet ragel Malti kienet ta' tmenin (80) sena, jirrilevaw li wiehed ghandu jaghmel distinzjoni bejn *life expectancy* u eta` medja ta' ragel, li skont l-Awtorita` tal-Istatisika f'Malta fil- 2005 kienet ta' 37 sena.

17. L-intimati jsostnu li sabiex waslet ghad-decizjoni taghha dwar il-*quantum*, l-ewwel Qorti kienet ikkonsidrat il-fatti kollha partikolari tal-kaz odjern hekk imqabbla ma' zewg kazijiet ohra li jirrizultaw mid-decizjonijiet ta' din il-Qorti fl-ismijiet rispettivi **George Spiteri v. Policy Manager tal-Malta Shipyards et** deciza fit-23 ta' Novembru, 2016, u **Mary Grace Farrugia et v. Tabib Principali tal-Gvern** (Sahha Pubblika) et deciza fil-31 ta' Jannar, 2017.

<u>Konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti</u>

18. Fl-aggravju taghhom ir-rikorrenti jilmentaw mill-*quantum* tal-kumpens moghti mill-ewwel Qorti fl-ammont ta' tnax-il elf ewro (€12,000).

19. Fl-ewwel lok hija f'lokha l-osservazzjoni li l-proceduri odjerni huma principalment diretti sabiex jindirizzaw il-lezjoni kostituzzjonali jew konvenzjonali subita mir-rikorrenti fid-drittijiet fundamentali taghhom, precizament, f'dan il-kaz, id-dritt protett bl-Artikolu 33 tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 2 tal-Konvenzjoni li taghhom l-ewwel Qorti rravvizat ksur.

20. In tema legali jinghad li huwa pacifiku illi meta tinsab lezjoni ta' dritt protett mill-Konvenzjoni jew il-Kostituzzjoni, il-mira primarja tar-rimedju tkun, generalment, il-waqfien tal-lezjoni, u il-konsiderazzjoni ta' kumpens tkun ta' importanza sekondarja, tant illi l-kumpens m'huwiex moghti f'kull kaz fejn tigi riskontrata lezjoni. Daqstant iehor huwa pacifiku illi l-qorti fil-funzjoni kostituzzjonali taghha, ghandha s-setgha illi tipprovdi ghall-hlas ta' danni sew pekunjarji, sewwasew morali jew non-pekunjarji, b'zieda mar-rimedju li jista' jkun moghti meta dan ir-rimedju jista' ma jkunx wiehed shih u ma jaghmilx gustizzja f'dak il-kaz u meta d-dikjarazzjoni wahedha ta' ksur, jew il-waqfien tal-lezjoni, ma jkunux sufficjenti. Hawnhekk tqum il-htiega li l-vittma tigi kkumpensata ulterjorment ghat-telf li tkun soffriet. Fil-kaz **Kingsley v. United Kingdom**[1] il-Qorti Ewropea ghamlet is-segwenti osservazzjonijiet:

> "The court recalls that it is well established that the principle underlying the provision of just satisfaction for a breach of article 6 is that the applicant should as far as possible be put in the position he would have enjoyed had the proceedings complied with the Convention's requirements. The court will award monetary compensation under article 41 only where it is satisfied that the loss or

[1] Appl. No. 35607/97, deciz 28 ta' Mejju 2002.

damage complained of was actually caused by the violation it has found, since the state cannot be required to pay damages in respect of losses for which it is not responsible."

21. F'dawk il-kazjiet fejn gie ritenut li jkun opportun u ndikat li ssir ordni ghall-hlas ta' kumpens ghal danni pekunarji u/jew non-pekunjarji, din il-Qorti, fuq l-iskorta tal-gurisprudenza lokali u tal-Qorti ta' Strasburgu, identifikat b'mod generali, tliet kriterji centrali u kumulattivi: [i] li r-rimedji li jkunu ezistenti jew disponibbli fis-sistema guridika ordinarja, ikunu nnadegwati; [ii] ikun hemm konnessjoni kawzali bejn il-lezjoni u t-telf li ghalih jintalab il-kumpens, b'mod illi kumpens jinghata biss fejn jigi stabbilit ness kawzali bejn il-lezjoni u t-telf reklamat; u finalment [iii] l-iktar f'kazijiet fejn issir talba ghall-hlas ta' kumpens ghal danni non-pekunjarji, irid jigi rravvizat grad sufficjenti ta' gravita` tat-telf innifsu. In propositu, huwa risaput illi dan il-kriterju tal-ahhar jinghata tifsira relattivament ristrettiva fis-sens illi diment li l-anjseta` u t-tbatija ma jkunux ta' gravita` eccezjonali, m'hijiex ir-regola li jinghata kumpens ghal danni mhux pekunjarji.

22. Issir referenza in propositu ghas-sentenza tal-5 ta' Lulju 2011, fl-ismijiet **Victor Gatt et v. Avukat Generali, u Maltapost plc (C22796)**, fejn din il-Qorti ghamlet is-segwenti osservazzjonijiet relevanti f'materja ta' kumpens:

"Dwar *just satisfaction*, ir-regola hija li meta l-Qorti ssib li hemm vjolazzjoni, sa fejn hu possibbli, l-istat ghandu jipprovdi ghal *restitutio in integrum*. Meta dan ma jkunx possibbli jew inkella jkun biss

> parzjalment possibili l-Qorti ghandha taghti *just satisfaction*. Id-decizjoni li d-dikjarazzjoni ta' vjolazzjoni wahedha tkun bizzejjed hija l-eccezzjoni u ghandha tkun riservata ghal kazijiet fejn hemm rimedju jew konsegwenzi huma zghar. Fil-kazijiet l-ohra fejn il-lezjoni hija aktar serja l-Qorti ghandha taghti kumpens pekunjarju ghal dik il-vjolazzjoni.
> …
> Kif inghad fis-sentenza *Amato Gauci v. Malta* deciza fil-15 ta' Settembru 2009, "*Under Article 41 of the Convention the purpose of awarding sums by way of just satisfaction is to provide reparation solely for damage suffered by those concerned to the extent that such events constitute a consequence of the violation that cannot otherwise be remedied* (ibid., § 249). ……..(para 80)."

23. Fil-kaz odjern, tenut kont tal-fattispecie tal-kaz, din il-Qorti taqbel illi ghandha tiehu konjizzjoni tas-sentenza recenti tal-Qorti ta' Strasburgu **Brincat and others v Malta**[2] fejn, filwaqt li dik il-Qorti tat tifsira aktar wiesa' tal-portata tar-rimedju "pekunjarju" mitlub fil-proceduri f'Malta f'dak il-kaz, gie riaffermat li fil-kazijiet ta' lezjoni tal-Artikoli 2 u 3 u possibilment, f'cirkostanzi applikabbli, tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni, ghandu dejjem ikun possibli bhala rimedju l-hlas ta' danni mhux pekunjarji.

24. Din il-Qorti tinnota illi mill-atti processwali ma jirrizultax jekk ir-rikorrenti pprocedewx kontra l-iStat b'kawza civili quddiem il-qrati ordinarji, biex jitolbu l-hlas tad-danni materjali u pekunjarji ghat-telf li setghu attwalment sofrew minhabba l-mewt ta' Emanuel Caruana. F'kull kaz pero`, ir-rikorrenti ma ressqux provi f'din il-kawza in sostenn tat-talba taghhom li jigu likwidati danni pekunjarji u, fil-fehma ta' din il-Qorti, ir-rendikont tal-beneficcji socjali li ppercepixxa l-imsemmi

[2] Deciz 24 ta' Lulju 2014.

Emanuel Caruana minn meta gie *boarded out* mill-impieg tieghu mall-Malta Drydocks, ma jikkostitwixxix prova idonea ghal dan il-fini. Huwa evidenti ghalhekk, li r-rimedju meritu ta' dan l-appell ghandu jikkonsisti biss f'dak non-pekunjarju ossia danni morali.

25. Infatti, din il-Qorti tosserva illi minkejja illi fis-sitt talba taghhom fir-rikors promotur, ir-rikorrenti talbu illi tinghata ordni sabiex l-ammont likwidat bhala rimedju pekunjarju jithallas lilhom individwalment, ma jirrizultax illi l-aggravju taghhom jinsab iccentrat fuq in-nuqqas tal-ewwel Qorti li tillikwida danni pekunjarji. Evidentement, ir-rikorrenti llimitaw l-ewwel aggravju taghhom ghall-konsiderazzjoni li l-*quantum* tad-danni morali likwidat mill-ewwel Qorti, tant huwa baxx illi huwa diskriminatorju meta imqabbel mal-kumpens moghtija f'kazijiet simili.

26. Skont ir-rikorrenti, l-ewwel Qorti ma haditx kont tal-*quantum* tal-kumpens likwidat mill-Qorti Ewropea fil-kaz ta' **Brincat and others v. Malta**. Din il-Qorti tosserva illi f'dan il-kaz appena citat, il-Qorti Ewropea llikwidat kumpens non-pekunjarju fis-somma ta' €9,000 ghal-lezjoni tal-Artikolu 2 u 8 tal-Konvenzjoni fil-kaz ta' diversi vittmi li, ghalkemm gie stabbilit li sahhithom giet affettwata negattivament serjament b'espozizzjoni ghall-asbestos, dawn kienu ghadhom hajjin meta gie deciz il-kaz. Ir-rikorrenti jaghmlu wkoll referenza ghall-kaz fl-ismijiet **Mary Grace Farrugia et v. Tabib Principali tal-Gvern et** deciz minn

din il-Qorti fil-31 ta' Jannar, 2017, fejn il-kumpens li nghata, bhal fil-kaz ta' **Brincat v. Malta**, kien ta' €30,000.

27. Din il-Qorti tirribadixxi li, kif diga` stabbilit, dan l-appell ma jittrattax il-likwidazzjoni ta' danni materjali jew pekunjarji, fejn certu fatturi setghu jassumu xi relevanza fl-ezercizzju ta' kwantifikazzjoni, izda jitratta biss kumpens ghal danni ta' natura morali li ma jidhlu qatt fl-ezami estensiv u komputtativ bhal ma hu telf ta' qliegh prezenti u futur u danni ohra inkorsi. Dan qed jinghad ukoll b'referenza ghas-sottomissjonijiet maghmula mill-intimati fir-risposta tal-appell taghhom in tema tar-reintegrazzjoni tal-patrimonju tad-dannegjat[3], liema sottomissjonijiet din il-Qorti tqis li huma ghal kollox irrelevanti fil-kaz tal-lum.

28. Fir-rigward, hija wkoll opportuna l-osservazzjoni illi l-intimati ma intavolaw ebda appell mid-decizjoni tal-ewwel Qorti li kkonkludiet illi "*... Emanuel Caruana miet probabilment kawza tal-kancer assocjat mal-espozizzjoni tieghu ghall-asbestos fi zmien li kien jahdem mat-tarzna ...*", u ghalhekk hija insostenibbli s-sottomissjoni tal-intimati fir-risposta tal-appell taghhom, illi "*...mill-provi kollha prodotti gie rilevat illi d-defunt ma mietx solament bil-konsegwenza tal-mesothelioma u ghaldaqstant il-kagun tal-mewt tad-defunt hi oggezzjonabbli u ghandha tigi kkonsidrata minn din l-Onorabbli Qorti tal-Appell fl-evalwazzjoni taghha.*[4]

[3] Pagna 5, paragrafu 20 et seq. tar-risposta tal-appell tal-intimati.
[4] Pagna 3, paragrafu 10 tar-risposta tal-appell tal-intimati.

29. Din il-Qorti taqbel mar-rikorrenti illi c-cirkostanzi taz-zewg kazijiet citati minnhom fir-rikors tal-appell, huma analogi ghal dawk tal-kaz odjern fil-mertu centrali taghhom u fl-elementi li huma relevanti sabiex tigi stabbilita lezjoni lamentata u d-dritt ghal kumpens ghal danni mhux pekunjarji. Dan jinghad ghaliex fit-tliet kazijiet, il-vittmi kollha kienu ex-impjegati tal-Malta Drydocks li kienu jahdmu fl-istess perjodu ta' zmien bhala haddiema gewwa t-tarzna, kienu kollha esposti ghall-asbestos fuq il-post tax-xoghol taghhom, u lkoll mietu b'kondizzjonijiet li kienu kagun tal-espozizzjoni kontinwa taghhom ghal dan il-materjal. Fil-fehma kkonsidrata ta' din il-Qorti, huma dawn il-kriterji, maghdud maghhom ukoll it-tul taz-zmien tal-marda li sofrew qabel ma' mietu, u l-ansjeta` u s-sofferenza tal-familjari tal-vittma kif ukoll, sa certu punt, l-eta` tal-vittma, li huma relevanti biex jigi likwidat kumpens ghal danni non-pekunjarji lill-eredi tal-vittmi. Inoltre, din il-Qorti taqbel li anke fil-kaz odjern fil-komputazzjoni tal-*quantum* tal-kumpens dovut lir-rikorrenti ghandu jittiehed kont tar-relattivita` ma' kazijiet ohra simili gia' decizi.

30. Din il-Qorti thoss li huwa importanti li jigi spjegat u senjalat li l-fattur tal-eta` tal-mewt tal-vittma ghandu piz qawwi fil-komputazzjoni tal-kumpens, ghax ghandu jirrizulta car li, hemm differenza kbira fil-kaz fejn il-marda qerrieda tkun hakmet persuna f'eta` relattivament zghira bhal nghidu ahna 60 sena circa u meta bhal fil-kaz odjern il-marda tkun

hakmitu meta l-persuna kienet qabzet is-70 sena. Fl-ewwel kaz il-vittma jkun gie privat minn hajtu f’eta` relattivament zghira, u ghalhekk il-familjari tieghu jkunu gew privati mill-prezenza u mill-kumpanija tieghu ghal numru ta’ snin li kieku ma hakmitux il-marda, filwaqt li fit-tieni kaz il-vittma jkun ghex ghall-numru ta’ snin u hu u l-familjari tieghu jkunu gawdew lil xulxin tul dak iz-zmien sakemm miet f’eta` [71] piuttost avvanzata meta l-prospetti li persuna tkompli tghix u tgawdi kwalita` ta’ hajja tajba jkunu bdew jonqsu.

31. Fattur iehor li fil-fehma ta’ din il-Qorti ghandu jigi kkonsidrat fil-komputazzjoni tal-kumpens huwa t-tul taz-zmien li matulu l-vittma damet isofri mill-marda, f’liema perjodu wkoll il-familjari tieghu jkunu sofrew ansjeta` u dwejjaq meta kienu jaraw lil missierhom ibati, minhabba l-marda, sakemm miet. Fil-kaz odjern jirrizulta li bejn id-data li fiha tfegget il-marda u l-mewt tar-rikorrent, ghaddiet circa sena u nofs.

32. Ghalkemm din il-Qorti tqis li huwa minnu li kull kaz ghandu jigi analizzat minn lenti individwali u fuq il-merti partikolari tieghu, hija daqstant relevanti l-konsiderazzjoni ta’ uniformita` fid-decizjonijiet ta’ kazijiet analogi, u dan fl-interess tal-ahjar amministrazzjoni tal-gustizzja kif ukoll sabiex din il-Qorti ma taghtix lok hija stess ghal ilmenti ohrajn ta’ natura kostituzzjonali. Dan ma jfissirx li l-qorti ma tistax tiddeciedi b’mod differenti mill-gurisprudenza lokali jew tal-Qorti ta’ Strasburgu in

materja, jekk tasal biex temmen illi fil-kaz partikolari quddiemha, ma ghandhomx jigu applikati l-konsiderazzjonijiet maghmulin f'sentenzi ohrajn precedenti fl-istess materja, anke ghaliex kif inhuwa risaput, il-qrati Maltin ma humiex marbutin bil-principju ta' *stare decisis*. Fir-rigward, din il-Qorti taghmel referenza ghas-sentenza taghha fl-ismijiet *Igino* **Trapani Galea Feriol pro et noe v. Kummissarju tal-Artijiet et** deciza fil-31 ta' Ottubru 2014, fejn f'materja ta' komputazzjoni ta' kumpens ghal lezjoni ta' dritt fondamentali sancit fl-artikolu konvenzjonali fuq citat gie osservat:-

> "Rigward il-quantum tal-kumpens stabbilit mill-ewwel Qorti, din il-Qorti tosserva fl-ewwel lok li kull kaz ghandu jigi trattat u deciz fuq il-fattispecie tieghu. Barra minn hekk, jekk il-Qorti Ewropeja hasset li f'certi kazijiet kellha taghti kumpens f'ammont inferjuri ghal dak li nghata lir-rikorrenti mill-ewwel Qorti, ma jfissirx li allura l-qrati maltin tilfu l-awtonomija taghhom b'mod li bilfors kumpens li jinghata ikun f'ammont vicin dak li taghti l-Qorti Ewropeja."

33. Madanakollu, huwa pacifiku wkoll illi l-qrati Maltin ma jiskartawx facilment il-gurisprudenza tal-Qorti Ewropea, specjalment meta jkunu qeghdin jittrattaw lezjoni taht il-Konvenzjoni, wisq anqas ma jiskartaw gurisprudenza lokali in materja fejn jigi stabbilit illi l-fattispecie tal-kazijiet ikunu analogi, kif inhuma l-kaz odjern ta' Emanuel Caruana, u dawk ta' George Spiteri u ta' Attard, salv ghall-etajiet differenti tal-vittmi. Fil-fatt Emanuel miet meta kellu 71 sena, George Spiteri miet meta kellu 67 sena u Attard miet fl-eta` ta' 61. Fl-istess vena, din il-Qorti tirreferi wkoll ghall-kaz ta' Andrew Psaila, deciz b'sentenza tal-Prim'Awla tal-Qorti

Civili [Sede Kostituzzjonali][5], li wkoll miet kawza tal-espozizzjoni tieghu ghall-asbestos f'cirkostanzi simili ghal dawk taht konsiderazzjoni. F'dak il-kaz, il-vittma, bhal fil-kaz odjern ta' Emanuel Caruana u fil-kaz ta' George Spiteri, kif ukoll ta' Attard, kien miet fi zmien qasir wara fegget il-marda assocjata mal-asbestos. Izda, fil-kaz ta' Andrew Psaila, ghalkemm dan kien miet meta kien ghadu impjegat mal-Malta Drydocks fis-sena 1980 fl-eta` ta' 60 sena, il-Qorti illikwidat kumpens ghal danni mhux pekunjarji fis-somma ta' €30,000, cioe` somma identika ghal dik likwidata fil-kaz ta' Attard fid-decizjoni **Brincat and others v. Malta**. Il-Qorti mmotivat id-decizjoni taghha fil-kaz ta' Andrew Psaila, kif gej:-

> "Ghal dak li jirrigwarda *non pecuniary damages,* din il-Qorti sejra toqghod fuq il-linji traccjati fil-kaz ta` Brincat. Hemm fost l-applikanti kien hemm l-eredi ta` haddiem kunjomu Attard li miet b`kancer attribwit ghall-esposizzjoni mill-asbestos. Attard miet fl-2006 fl-eta` ta` 61 sena. Fil-kaz tal-lum Psaila miet fl-1988 fl-eta` ta` 60 sena. Il-Qorti sejra tillikwida kumpens fl-ammont ta` €30,000 ghall-vjolazzjoni tal-Art 2 tal-Konvenzjoni u ghall-Art 33 tal-Kostituzzjoni sabiex jinqasam indaqs bejn kull wiehed u wahda bejn l-erba` rikorrenti."

34. Din il-Qorti tinnota illi l-ewwel Qorti kkonsidrat, fil-likwidazzjoni tad-danni morali dovuti f'dan il-kaz, mhux biss l-affinita` bejn il-vittma u r-rikorrenti, u s-sofferenzi tieghu u taghhom, izda wkoll it-<u>trapass taz-zmien</u> minn meta Emanuel Caruana rtira sa meta gie ppruvat li tfaccat il-marda li eventwalment qatlitu.

[5] **Mary Grace Farrugia et v. Tabib Principali tal-Gvern (Sahha Pubblika)** – deciza 31 ta' Jannar 2017.

35. Jirrizulta ghalhekk li l-ewwel Qorti hadet in konsiderazzjoni dawk il-fatturi kollha rilevanti sabiex waslet ghal-likwidazzjoni tad-danni morali li akkordat lir-rikorrenti u din il-Qorti ma tarax raguni valida li ghaliha ghandha tiddisturba l-apprezzament ragjonevoli maghmul mill-ewwel Qorti fir-rigward.

36. Ghaldaqstant l-aggravju tar-rikorrenti mhuwiex gustifikat u qed jigi michud.

Decide

Ghal dawn il-motivi, din il-Qorti tiddisponi mill-appell tar-rikorrenti billi tichdu u tikkonferma s-sentenza appellata fl-intier taghha.

L-ispejjez tal-ewwel istanza jibqghu kif decizi, filwaqt li dawk tal-appell ikunu kollha a kariku tar-rikorrenti.

Joseph Azzopardi Prim Imhallef	Giannino Caruana Demajo Imhallef	Noel Cuschieri Imhallef

Deputat Registratur
rm